

Luovuus sovittelussa – mitä se on?

Camilla Rauma-Sehm

Kirjallinen lopputyö

Oikeuspsykologian erikoistumiskoulutus 2021–2023

Sisällysluettelo

1. Johdanto	s. 2
2. Metodi	s. 4
3. Tulokset	s. 5
3.1. Kirjallisuushaun tulokset	s. 5
3.2. Kyselyn tulokset	s. 11
4. Diskussio	s. 17
Lähteet	s. 20
Liite (yhteenveto vastauksen antajien esimerkeistä)	s. 22

1. Johdanto

Yleisissä tuomioistuimissa sovittelaa lapsenhuoltoriitoja sekä muita riitaisia siviiliasioita. Tuomioistuinsovittelu on vaiheistettu menetelmä, jossa pyritään löytämään osapuolten tarpeita tyydyttävä ratkaisu ja parhaimmassa tapauksessa ratkaisemaan konflikti. Menettelyä säätelee laki riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa (394/2011, tuomioistuinsovittelulaki).

Tuomioistuinsovittelu perustuu Suomessa *fasilitatiivisen intressipohjaisen* sovittelun malliin. Mallin mukaan tavoitteena on *auttaa* riidan osapuolia heidän lähtökohdistaan, heille molemmille, tai kaikille, jos osapuolia on useampia, hyväksyttävää ratkaisua hakien. Sovittelija auttaa luomalla hyvän ja keskustelevan ilmapiirin, jossa osapuolet voivat turvallisesti kertoa heille tärkeistä asioista ja räätälöidä heidän näkökulmistaan tarkoituksenmukaisen lopputuloksen. Siten sovittelumenettelyä voidaan sinänsä jo itsessään pitää eräänlaisena luovana, vaihtoehtoisena riidanratkaisumenetelmänä (Rauma-Sehm, 2022).

Oikeudenkäynnistä poiketen sovittelun osapuolet eivät ole sidottuja siihen, mikä on ollut kanteen kohteena. He voivat siten sopia asioista, joista ei ole ollut kysymys oikeudenkäynnissä. Ainoat oikeudenkäymiskaaren 20 luvun 3 §:n 1 momentista ilmenevät rajoitteet ovat, ettei sovintoa saa vahvistaa, jos se on lain vastainen tai selvästi kohtuuton taikka jos se loukkaa sivullisen oikeutta. Lasta koskevan sovinnon on lisäksi oltava lapsen edun mukainen, koska kysymys on indispositiivisesta asiasta eli asiasta, jossa sovinto ei ole sallittu. Käytännössä tämä tarkoittaa, ettei kärjäoikeus voi vahvistaa sovintoa, jos sen ei arvioida olevan lapsen edun mukainen. Luoville ratkaisuille ei siten juurikaan ole asetettu lainsäädännöllisiä rajoitteita.

Tuomioistuinsovittelua teoreettisesti lähellä ovat ensinnäkin kauppakamarin ja kansainvälisen kauppakamarin (ICC) alaisuudessa toimiva kaupallisten riitojen sovittelu, joissa toimivat yksityiset sovittelijat, ja toiseksi perheasioiden sovittelu, joka tapahtuu hyvinvointialueiden alaisuudessa. Kahteen viimeksi mainittuun voitaneen pitkälle soveltaa samoja periaatteita myös luovuuden osalta, kuin riita-asioiden ja lapsiasioiden tuomioistuinsovittelussa.

Riita-asian sovinnollisen lopputuloksen tavoitteeseen tyypillisesti liittyy jonkin tason kompromissin hakeminen. Usein sanotaan esimerkiksi, että ”erimielisyys puolitetaan”. Tällöin yleensä tavoitellaan nopeaa ratkaisua, perehtymättä sen enempää osapuolten todellisiin tarpeisiin ja huoliin. Näin tapahtuu usein oikeudenkäynnin valmisteluistunnossa, ja joskus myös sovittelussa. Erityisesti sovittelu mahdollistaa kuitenkin muunlaisia ratkaisuja, joissa molemmat tai kaikki osapuolet voittavat. Puhutaan ns. ”win-win”-ratkaisuista, liike-elämässä myös piirakan kasvattamisesta sen sijaan, että sitä jaettaisiin. Viimeksi tarkoitettu lähestymistapa lähenee ns. Pareto-optimaalisuutta, jossa jokainen osapuoli saa mahdollisimman paljon juuri sitä, mitä hän eniten tarvitsee. Pareto-parannus on muutos, joka parantaa yhden henkilön asemaa huonontamatta samanaikaisesti kenenkään muun asemaa (ks. esim. Heikinheimo 2023, s. 44).

Tunnettu esimerkki kuvastaa, mitä fasilitatiivisen intressipohjaisessa sovittelumallissa voitaisiin ratkaista appelsiinia koskeva erimielisyys. Oikeudenkäynnissä pääkäsittelyn perusteella päätettäisiin, kummalla vaatimuksen esittäjällä on parempi oikeus appelsiiniin. Tällöin tyypillisesti yksi osapuoli saa koko hedelmän. Oikeudenkäynnin valmisteluistunnossa tapahtuvassa sovinnon edistämisesä kompromissit ovat todetusti tyypillisiä. Tällöin appelsiini todennäköisesti puolitettaisiin, tai jyvitetäisiin. Sovittelussa sen sijaan voisi käydä ilmi, että yksi haluaa kuoren kakun leivontaan ja toinen haluaa

hedelmällihan. Viimeksi mainitussa tilanteessa molemmat osapuolet saavat juuri sitä, mitä haluavat (ks. esim. Heikinheimo 2023, s. 186). Lopputulos on jotain muuta, kuin mitä olisi voitu saavuttaa hypoteettisessa oikeudenkäynnissä. Tällä perusteella lopputulosta voidaan kutsua *luovaksi*.

Lopputyössä tutkitaan luovuuden käsitettä sovitteluyhteydessä tieteessä sekä sovittelijoiden käsityksiä luovista sovinnosta heidän omista sovitteluissaan.

2. **Metodi**

Ensinnäkin tehtiin kirjallisuushaku hakusanoilla ”creativity in mediation”, ”creativity in negotiation”, ”creative problem-solving” ja ”integrative agreements” tietokannoista PsycINFO ja PsycArticles sen kartoittamiseksi, mitä tutkimusta aiheesta on jo tehty. Myös sovittelua koskevaa kirjallisuutta käytiin läpi luovuuden ja turvallisuuden tunteen määrittelemiseksi.

Lisäksi kotimaisille, eri alan sovittelijoille ja kansainvälisen kauppakamarin (ICC) sovittelijoille lähetettiin sähköpostitse kolmesta kysymyksestä koostuva kysely, jonka vastausaika oli kaksi viikkoa. Kysyttiin, minkä alan sovittelija vastauksen antaja on, pyydettiin mainitsemaan kolme esimerkkiä luovasta sovintoratkaisusta vastauksen antajan sovitteluissa ja tiedusteltiin, mikä vastauksen antajan käsityksen mukaan edisti luovaan ratkaisuun pääsemisessä. Kyselyssä jätettiin tietoisesti määrittelemättä luovuuden käsite, jättäen siten kyselyn tuloksen arviointiin myös sen, miten sovittelijat itse määrittelevät luovuutta. Vastaamalla kyselyyn vastauksen antajat antoivat suostumuksen vastauksen hyödyntämiseen opinnäytetyössä.

3. Tulokset

3.1. Kirjallisuushaun tulokset

Ilmeni, että tutkimuksia luovista sovinnosta ja luovuudesta nimenomaan sovittelussa on niukasti. Aineistoksi valikoituivat artikkelit, jotka kirjoittajan arvion mukaan ovat keskeisimpiä. Tutkimus on sen vuoksi yleisluontoinen jättäen tilaa kirjoittajan tuleville analyyseille.

Luovuutta on määritelty eri tavoin, ja erityisesti sen mittaamistapa herättää lisäkysymyksiä. Luovuuden käsitteen osalta Adrian ja Mykland (2014) viittasivat aiempaan tutkimukseen, kuten ”luovan tuotteen näkökulmaan”, joka on johdettu ajatuksesta, että luova tuote on *mielenkiintoinen, uusi* ja sillä on *arvoa* (Carnevale 2006). Tästä puolestaan on johdettavissa, että luovan ratkaisun hakeminen lähtökohtaisesti perustuu *tulevaisuuteen suuntautuvaan* ajattelutapaan.

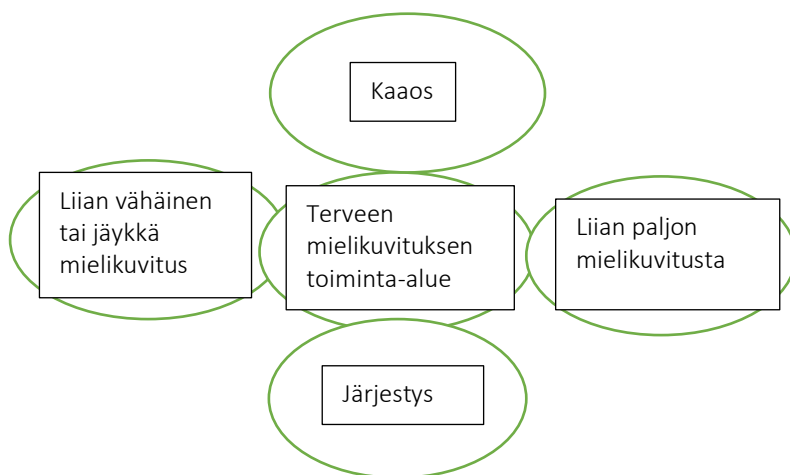
Luovan sovittelun vastakohtana voidaan pitää kilpailevaa neuvottelutyylä, jota myös esiintyy sovitteluissa. Tällöin neuvottelu on vaatimuslähtöistä ja osapuolten asemiin perustuvaa (Heikinheimo 2023, s. 170). Argumentointi koskee menneisyydessä tapahtuneita seikkoja ja sitä, kuka voittaa ja kuka häviää.

Adrian ja Mykland (2014) tutkivat 129 tuomioistuinsovittelussa saavutettua yksityisoikeudellisen riidan sovintoa Norjassa ja Tanskassa, ja vertasivat niitä osapuolten alkuperäisiin vaatimuksiin. Sovintoa pidettiin tutkimuksessa luovana, jos se sisälsi muita *elementtejä alkuperäisten vaatimusten lisäksi*. Adrian ja Mykland havaitsivat, että jopa 65 prosenttia sovinnosta sisälsi tällaisia luovia osatekijöitä. Luovuuden asteessa oli kuitenkin huomattavia eroja. Reilut 13 prosenttia sovinnosta sisälsi vain yhden luovan osatekijän, 52

prosenttia sovinnosta sisälsi kahdesta neljään luovaa osatekijää, ja 26 prosenttia sovinnosta sisälsi vähintään viisi luovaa osatekijää.

Vastaavassa kotimaisessa tutkimuksessa on todettu, että vain noin 20 prosenttia sovittelussa saavutetuista sovinnosta sisälsi seikkoja, joista ei ollut mainintaa oikeudenkäyntikirjelmissä (Ervasti 2014).

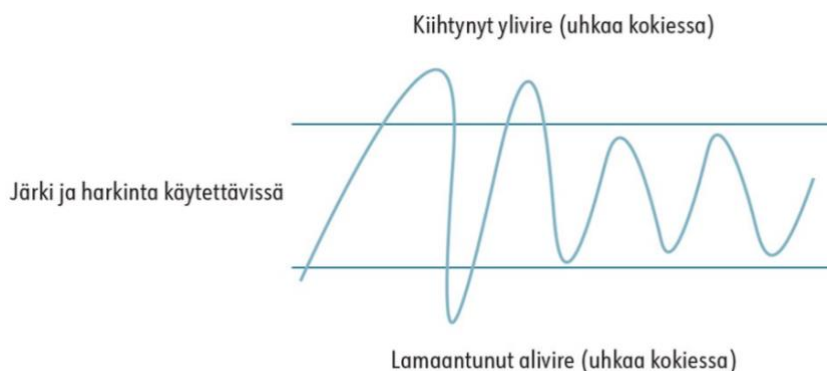
Luovuuden on erityisesti taiteessa katsottu liittyvän *mielikuvitukseen*. van Marissingin ns. mielikuvitusavaruuden mukaan normaalisti toimiva mielikuvitus liikkuu kaaoksen ja järjestyksen välillä, käyttäen tarpeen mukaan molempia (ks. kuvio 1). Liian tiukka järjestys halvaannuttaa mielikuvituksen ja saa sen esimerkiksi toistamaan samaa. Liian voimakas mielikuvitus voi äärimmillään viedä jopa psykoottistyyppiseen ajatteluun, jolloin tapahtumat sinkoilevat mielessä eivätkä ole yhteydessä todellisuuteen, tai toistuvat pakkomielteisinä (Lybeck 2012). Sovittelija voinee jossain määrin vaikuttaa ensiksi mainittuun varmistamalla siitä, etteivät sovittelun puitteet toimi jäykästi mielikuvitusta vähentävinä, ja toiseksi mainituissa, lievemmissä tilanteissa pitämällä kiinni ja kertomalla osapuolille sovittelun vaiheistetusta struktuurista, joka myös lisää osapuolten turvallisuuden tunnetta.

(kuvio 1; van Marissingin mielikuvitusavaruus)

Perheasioiden sovittelututkimuksessa ja -koulutuksessa on hyödynnetty neuropsykologisen tutkimuksen löydöksiä, kuten *Siegelin sietoikkunaa* (Haavisto 2023). Siegelin sietoikkunalla (ks. kuvio 2) taustoitetaan tekniikoita, joilla osapuolia ja keskustelua rauhoitetaan sovittelutilanteissa. Osapuolet lähettävät tahallisesti tai tiedostamattaan laukaisevina tekijöinä signaaleja, jotka huolestuttavat toista osapuolta.

Sietoikkunan sisällä olemme vastaanottavaisia, joustavia ja pystymme paremmin näkemään eri näkökulmia. Uhkaa kokiessamme joudumme sietoikkunamme ulkopuolelle, ja alamme reagoida hyökkäämällä, pakenemalla tai lamaantumalla (Siegel 2010, s. 252-254; Haavisto 2023). Viimeksi mainittu tulkittaneen sovittelussa monesti motivaation puutteeksi.

(kuvio 2; Siegelin sietoikkuna)

Väitän, että myös luovuuden potentiaali on sovittelussa käytössä silloin, kun osapuolet ja sovittelija ovat sietoikkunan alueella. Luonnollinen johtopäätös on, että *turvallisuuden tunne* on omiaan lisäämään luovuutta. *Psykologista turvallisuutta* on alun perin tutkittu työpsykologian yhteydessä. Tällöin on havaittu, että oppimista ja kasvua tapahtuu sallivissa tiimeissä, joissa uskalletaan ilmaista ja kokeilla uusia ideoita, haastaa

vanhoja toiminta- ja ajattelutapoja, tehdä virheitä sekä antaa ja pyytää palautetta (Edmondson 1999). Mainittu tutkimusala on mielenkiintoinen myös kirjoituksen aihetta ja jatkotutkimuksia ajatellen.

Mielenkiintoinen tutkimusaihe on edelleen, mitkä seikat vaikuttavat luovien sovintojen esiintyvyyteen. Aiemmin mainitussa Adrianin ja Myklandin (2014) tutkimuksessa tutkittiin tuomioistuinsovittelussa saavutettujen sovintojen neljää elementtiä; osapuolten ominaisuuksia, sovitteluun käytettyä aikaa ja sen suhdetta lopputulokseen, riidan laatua sekä riidan kohteen rahallista arvoa. He havaitsivat, että sovinnot, joissa osapuolena oli *yksityishenkilö*, todennäköisemmin sisälsivät luovia elementtejä kuin jos osapuolena oli yhtiö, ja näitä elementtejä oli todennäköisemmin myös useita. Lisäksi sovittelun *ajallinen kesto* korreloi luovien lopputulosten kanssa siten, että pidempikestoista sovittelua todennäköisemmin seurasi enemmän luovia osatekijöitä. Vielä havaittiin, että *riidan laadulla* oli merkitystä. Luovia osatekijöitä oli enemmän työoikeudellisten asioiden sovinnossa (67 prosentissa tällaisia elementtejä oli vähintään kaksi) ja perintöön tai avio-omaisuuden jakoon liittyvissä sovinnossa (vastaavasti 72 prosentissa). Kiinteistöoikeudellisissa sovinnossa näitä oli 65 prosenttia, ja huomattavasti vähemmän tarkoitettuja elementtejä oli sopimusoikeudellisissa sovinnossa (vastaavasti 37 prosenttia). Lopuksi myös riidan *kohteen arvo* korreloi luovien lopputulosten kanssa siten, että arvokkaamman intressin myötä myös luovan sovinnon todennäköisyys kasvoi. Ero ei kuitenkaan ollut huomattava verrattuna muihin tutkittuihin osatekijöihin. Luovuuteen vaikuttavia menetelmiä ja tekijöitä on syytä tutkia lisää tutkimustulosten ymmärtämiseksi (Adrian ja Mykland 2018).

Kritiikkinä juuri mainittuun Adrianin ja Myklandin vuoden 2014 tutkimukseen voi esittää, että luovia elementtejä on voinut esiintyä myös sovinnossa, joissa tämä ei näy

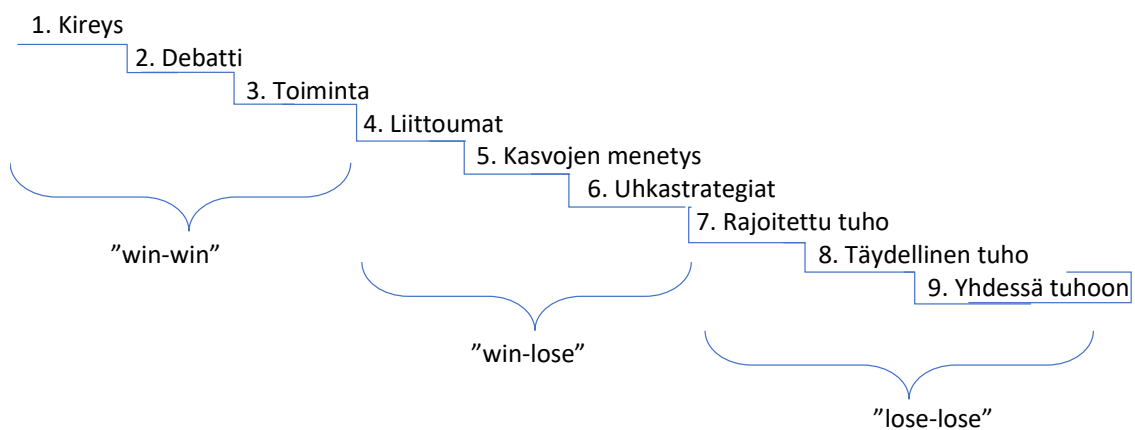
kirjallisessa sopimuksessa. Luovaksi elementiksi Adrian ja Mykland laskivat esimerkiksi *anteeksipyynnön*. Yleensä anteeksipyyntö esitettäneen sovittelussa suullisesti osana osapuolen oppimisprosessia (ks. oppimisprosessista esim. Heikinheimo 2023, s. 244).

Edelleen tavanomaista suomalaisessa tuomioistuinsovittelussa on, että asian käsittely ”jää sillensä”. Tällöin asian käsittely päättyy *kanteen perumiseen* siinä vaiheessa, kun osapuolet ovat suorittaneet sen, mihin he ovat sovinnossa lupautuneet. Monesti luovat sovinnot eivät liene pakkotäytäntöönpanokelpoisia, eli niitä ei voi panna täytäntöön ulosottomiehen toimesta. Tällöin ei useimmiten ole tarkoituksenmukaista vahvistaa kirjallista sovintoa. Tehokkaampi uhka onkin oikeudenkäynnin jatkuminen siinä tapauksessa, ettei suorittava osapuoli täyttäisikään suoritusvelvollisuuttaan. Tuomioistuinsovittelu ja riita-asioiden oikeudenkäyntimenettely eivät olennaisilta osilta poikkea toisistaan Norjassa, Tanskassa ja Suomessa. Näistä seikoista voidaan päätellä, että luovat sovinnot ovat Adrianin ja Myklandin havaintoja tavanomaisempia.

Kotimaisesta tutkimuksesta on syytä mainita Linnanmäen (2019) väitöskirjatutkimus, jota varten hän mm. seurasi lapsen huoltoriidan tuomioistuinsovitteluja sekä haastatteli mainittujen sovittelujen osapuolia ja sovittelijoita. Kaikissa havainnoituissa sovitteluissa oli tuloksena tilanteeseen räätälöidyt, ei kovin kaavamaiset sovinnot. Osassa oli myös luovia ratkaisuja erityisesti *tapaamisoikeudesta* (Linnanmäki 2019 s. 282). Sovitteluiden seuraamisen osalta tutkittiin mm. sovittelijoiden evaluatiivisuutta, eli arvioivaa lähestymistapaa, suhteessa vanhempien itsemääräämisoikeuteen ja lapsen edun näkökulmaan. Luovuuden esiintyvyyden osalta tutkimus on linjassa sen kanssa, mitä Adrian ja Mykland (2014) toteavat luovuuden esiintyvyydestä yksityishenkilöiden ollessa osapuolina ja riidan liittyessä korostuneesti henkilökohtaisiin seikkoihin (vrt. Adrianin ja Myklandin

tutkimuksessa perintöön tai avio-omaisuuden jakoon liittyvät sovinnot ja työoikeudelliset asiat).

Asian laadun ym. lisäksi *konfliktin vaiheella* näyttäisi olevan merkitystä sille, missä määrin osapuolet ovat valmiita sisältämään luovia elementtejä sovintoihin. Glasl (1982) on tutkinut konfliktien eskalaatiota kehittämänsä yhdeksän askelman mallin mukaan (ks. kuvio 3). Askemat etenevät asteittain 1. osapuolten välisestä kireydestä 2. debattiin ja siitä edelleen 3. toimintaan puhumisen sijaan, 4. liittoutumiin, 5. kasvojen menettämiseen, 6. uhkastrategioihin, 7. toisen osapuolen rajoitettuun tuhoamiseen, 8. toisen osapuolen täydelliseen tuhoamiseen ja lopuksi 9. molemmat tai kaikki osapuolet ovat tuhoutuneina. Glasl jakaa edelleen askemat kolmeen ryhmään. Kolmella ylimmäisellä askelmalla (1-3) on Glaslin mukaan vielä mahdollista tehdä sovintoja ns. win-win lopputuloksin. Halu tuhota vastapuoli kasvaa askelmien edetessä alemmas. Viimeisellä ja alimmalla askelmalla osapuoli ei enää välitä itse häviävänsä pääasian ollessa, että vastapuoli kärsii.

(kuvio 3; Glaslin konfliktin eskalaatiomalli)

On huomattava, ettei luova sovinto välttämättä aina ole tulos osapuolten *itseääräämisoikeudesta*, joka kuitenkin on fasilitatiivisen intressipohjaisen sovittelun tärkeimpiä lähtökohtia. Esimerkiksi rikosasioiden sovitteluita on kansainvälisesti arvosteltu siitä, että eri viranomaisten edustajat voivat neuvotella osapuolten puolesta, jolloin tuloksena ei ole osapuolten itsensä rakentama ratkaisu, vaikka se sinänsä olisikin luova (Linnanmäki 2019, s. 55 viitteineen).

3.2. Kyselyn tulokset

Lähetettyyn kyselyyn saatiin yhteensä 33 kirjallista vastausta. Näistä riita-asioiden tuomioistuinsovittelijoilta tuli 12 kpl, kansainvälisen kauppakamarin (ICC) kaupallisten riitojen sovittelijoilta 3 kpl, yksityiseltä kotimaiselta sovittelijalta 1 kpl, perheasioiden sovittelijoilta, asiantuntija-avusteisten huoltoriitojen sovittelijoilta ja lasten asumisen tai tapaamisoikeuden täytäntöönpanosovittelijoilta yhteensä 14 kpl, naapuruussovittelijalta 1 kpl ja vakavien rikosten jälkikäsittelijältä 1 kpl, sekä vielä asianajalta, joka on toiminut osapuolen avustajana 1 kpl. Kolme sovittelijaa vastasi kyselyyn kahdesti, kerran riita-asioiden tuomioistuinsovittelijan ominaisuudessa ja kerran asiantuntija-avusteisten huoltoriitojen tuomioistuinsovittelijana. Yksi tuomioistuinsovittelija viittasi kahteen luovaan sovintoon aiemmasta asianajotoiminnastaan. Yksi vastauksenantaja ilmoitti, ettei hänellä vielä ole ollut luovia sovintoja. Kaksi riita-asioiden sovittelijaa referoi osaltaan 4 luovaa sovintoa, joista yksi oli kollegan sovittelusta. Lisäksi keväällä 2023 oli kaksi etähaastattelua kahden kansainvälisen kauppakamarin kaupallisten riitojen sovittelijan kanssa.

Vastauksen antajat antoivat kaikkiaan kirjallisesti *41* konkreettista *esimerkkiä* luovasta sovinnosta *riita-asioissa*. *Lapsiasioiden* sovittelua koskevilta osilta ei mainittu yhtä paljon konkreettisia luovia lopputuloksia, sen sijaan vastauksissa korostui tarve ja keinot saada vanhemmat siirtymään omasta näkökulmasta ymmärtämään toista vanhempaa ja

lapsen etua laaja-alaisemmin, ja mainittiin esimerkiksi asiantuntijuuden siirtäminen osapuolille ja osapuolten asiantuntijuuden vahvistaminen oikea-aikaisilla kysymyksillä ja väliintulolla. Siten lapsia koskevien sovitteluiden vastauksissa korostui luovuutena se, että osapuoli kykeni siirtymään lukkiutuneesta asemastaan/ vaatimuksestaan. Lopputyön liitteessä kaikki mainitut esimerkit on esitetty yhteenvedonomaaisesti.

Jotkut sovittelijat määrittivät oma-aloitteisesti luovuutta sovittelussa. Riita-asioiden sovittelijat ymmärsivät luovan ratkaisun pitkälle Adrianin ja Myklandin määritelmää myötäillen eli siten, että sovinnossa mennään oikeudenkäynnin kohteen ulkopuolelle. Erään riita-asioiden sovittelijan mukaan luova sovinto poikkeaa siitä, miten asia olisi oikeudessa ratkaistu, perustuen ennen kaikkea räätälöidysti osapuolten intresseihin, niitä optimoiden. Kuvaus vastanee käytännössä Adrianin ja Myklandin tutkimuksen määritelmää, vaikka viimeksi mainitut eivät olleet tietoisia osapuolten taustalla olleista intresseistä. Lapsiasioiden sovittelijoiden oma-aloitteiset määritelmät luovuudesta poikkesivat tästä, korostaen pikemmin osapuolten liikahtamista aiemmista näkemyksistään. Havainto on mielenkiintoinen ja mahdollisesti selitettävissä sillä, että lapsiasioissa korostuu osapuolten kyky asialliseen yhteistyöhön myös sovittelun jälkeen.

Vastauksen antajien mukaan yleisimmin luovaa lopputulosta *edistivät* seuraavat seikat, kaikki vastaukset huomioon ottaen: osapuolten kuuleminen/ nähdyksi tuleminen/ läsnäolo (yleisin vastaus; 8 vastauksen antajaa, joista 6 lapsiasioita koskevia) sekä osapuolten tarpeiden ja motiivien huolellinen selvittäminen (toiseksi yleisin vastaus; 7 vastauksen antajaa, joista 6 riita-asioita koskeva).

Seuraavista seikoista oli satunnaisia mainintoja (kaikki vastaukset huomioon ottaen): avoimet kysymykset, sovittelijan esittämät hypoteettiset kysymykset ja hypoteettiset skenaariot, sovittelun huolellinen valmistelu, erilliskeskustelut ennen yhteistä

sovittelutapaamista, sovittelun ja sovinnon vapaaehtoisuus, luottamuksellinen ja hyvä ilmapiiri, salliva ilmapiiri, osapuolten luottamus sovittelumenettelyyn ja sovittelijaan, optimismi, osapuolen saaminen tarkastelemaan konfliktia etäämmältä, kunnioituksen osoittaminen, aivoriihi, sovittelijan tilannetaju osapuolen oikeasta ajankohdasta ehdottaa ratkaisua, osapuolia yhdistävän ja pienen seikan sanoittaminen (yhteinen ”vihollinen”), mielikuvituksellinen suhtautuminen, ennakkoluulottomuus, katselmus, ammattimainen kuntotarkastaja, sovittelussa kokeneet ja luovat lakimiesavustajat, sovittelijan lisäkysymykset osapuolen sivulauseessa mainitsemasta asiasta, sovittelijan kehoitus miettiä vaihtoehtoisia ratkaisuja tauon aikana, sovittelija aikaisessa vaiheessa ja yleisellä tasolla pohjustanut luovista ratkaisumahdollisuuksista, tulevaisuuteen katsominen, osapuolen anteeksipyyntö, keskustelu osapuolten taloudellisesta tilanteesta, osapuolten keskustelu ilman sovittelijoita ja asiamiehiä, riittävä ja tasainen ravinnonsaanti, fläppitaulun käyttö, raikas sisäilma sekä tauotukset läpi koko sovittelun, kaikilla (myös sovittelijalla) takanaan riittävän hyvin nukuttu yö.

Yhdessä vastauksessa korostettiin keskustelua helpottavia luovia työkaluja, konkreettisenä esimerkkinä mainittiin tulostettu kartta:

Testamentin moitetta koskevassa riita-asiassa pohdittiin arvokkaan maa-alueen jakamista. Tulostetun kartan avulla osapuolet kykenivät oikeasti hahmottamaan sitä, mistä he puhuivat toisilleen ja mitä he tavoittelivat. Samalla saatiin sovittua ainakin osa vuosikymmenien perheriidoista. Lopputuloksena oli sovinto ja osapuolten ryhmävalokuva.

Katselmuksen ratkaiseva merkitys ilmeni seuraavasta esimerkistä, jonka lopputulos ei olisi ollut mahdollinen oikeudenkäynnissä:

Asiassa oltiin aloittamassa ravintolatoimintaa kerrostalon katutasossa. Ravintolan keittiön toiminta edellytti kookkaan ilmanvaihtoputken vetämistä rakennuksen seinää pitkin. Putken asentaminen edellytti lupaa rakennusvalvonnalta. Asunto-osakeyhtiön yhtiökokous oli tehnyt asiasta myönteisen päätöksen hakea rakennuslupaa. Eräs osakas moitti asunto-oy:n päätöstä käräjäoikeudessa vaatien sen kumoamista. Kookas putki kulkisi hänen huoneistonsa ikkunan sivuitse peittäen osan näkymästä ja alentaen huoneiston arvoa.

Sovittelussa järjestettiin huoneiston katselmus. Todettiin, että ilmanvaihtoputki kaventaisi keittiön ikkunasta avautuvaa näkymää. Samalla todettiin, että ikkunan toisella puolella oli savupiippu, joka kavensi näkymää ilmanvaihtoputkea enemmän. Isännöitsijän mukaan savupiipulle ei ollut enää käyttöä.

Sovinnossa ravintola sitoutui maksamaan savupiipun purkamisesta aiheutuvat kulut. Asunto-osakeyhtiö suostui piipun purkamiseen. Osakas oli tyytyväinen, koska näkymä keittiön ikkunasta parani, vaikka ilmanvaihtoputki asennettiin. Ravintola oli tyytyväinen, koska putki saatiin asennettua ja ravintola saattoi aloittaa toimintansa. Vastauksen antajan mukaan sovinnon syntyminen edellytti mielikuvituksellista suhtautumista ja katselmusta.

Lapsia koskevista asioista mainittiin luovuutta lisäävinä seikkoina *lisäksi* lapsen esiin tuominen eri tavoin, esimerkiksi fläppitaululla, lapsen valokuvan tai jonkin pehmolelun esillä pitämisellä tai mielikuvalla, että lapsi istuu sovitteluhuoneen pöydän ääressä tyhjässä tuolissa. Edelleen vastauksissa mainittiin parisovittelijoiden hyvä yhteistyö ja yhteinen tahtotila, sovittelijan objektiivisuus ja tasapuolisuus, kaikkien kärsivällisyys, eron syistä keskustelu, asianosaisten palauttaminen ”perusasioiden” äärelle, sovittelijan objektiivisuus ja tasapuolisuus, luottamuksen kasvattaminen määräaikaisten sopimusten avulla, pienin askelin eteneminen, asioiden ajattelemisen ja jakamisen pidemmälle aikaperspektiiville,

aikajanan piirtäminen keskusteltaessa tapaamisoikeudesta, erilliskeskusteluiden käyttö, uusperheiden laajempien kuvioiden huomioon ottaminen, kasvatuseriaatteista keskustelu, tarkoitukseen laadittujen korttien käyttö, vanhempien osallistaminen ja kehuminen, sovittelijan pitkä työkokemus ja koulutus, riittävä ajankäyttö, sovittelijat tapasivat lasta/lapsia, kävely ja muu pieni liike.

Alla olevassa, ensimmäisessä esimerkissä usean seikan yhdistelmä, eli määräaikainen sopimus, pidempi aikaperspektiivi, pienin askelin eteneminen ja luova lähestymistapa ovat synnyttäneet onnistuneen lopputuloksen:

Isä ei luottanut äidin kykyyn huolehtia lapsista tapaamisviikonlopun aikana. Äidin terveydentilan vuoksi huoli oli perusteltu. Tapaamisten toteuttaminen isovanhempien luona oli osoittautunut toimimattomiksi. Äiti ehdotti, että hän tapaisi lapsia ystäväpariskuntansa luona maaseudulla. Pariskunnalla oli samanikäisiä lapsia, lapset saivat heistä seuraa ja äiti vertaisvanhemmuutta. Isä hyväksyi järjestelyn pyytäen vain saada etukäteen tavata pariskunnan. Sovittiin uusi sovittelupäivä ja kun tavattiin, isä oli tavannut pariskunnan, piti heitä luotettavina ja sovinnoksi kirjattiin, että siitä lähtien tämä ystävällinen pariskunta haki joka toinen viikonloppu äidin lapsineen ja majoitti heidät viikonlopun yli ja oli tukena viikonlopputapaamisten ajan. Sovintoon kirjattiin, että kuljetukset ja tapaamiset tapahtuvat perheen X luona, mikäli tämä X perheelle sopii. Järjestely toimi ainakin vuoden verran, minkä jälkeen äiti pystyi tapaamaan lapsia omassa kodissaan itsenäisesti.

Seuraavan esimerkin kertonut vastauksen antaja oli ainoa, joka mainitsi *huumorin* keinona löytää luovia sovintoja.

Eräs tuomioistuinsovittelun asiantuntija-avustaja mainitsi tuovansa sovittelussa esiin omat esimerkit tai tarinat lasten ja nuorten maailmasta. Esimerkiksi jos vanhemmilla menevät sekaisin päättynyt parisuhde ja vanhemmuuden jatkuva yhteistyösuhde, vastauksen antaja on ollut tapana kertoa roolileikistä, jota harrasti poikansa kanssa opettaessaan tätä ajamaan autoa. Koska äiti-poikasuhde aiheutti kitkaa, he keksivät aloittaa ajotunnit siten, että poika tervehti äitiä ennen autoon nousemista tervehdyksellä ”hyvää päivää opettaja”, ja vastauksen antaja ”hyvää päivää oppilas”. Tämän jälkeen homma alkoi sujua. Vastauksen antajan esittäessä tämän seisten ja kumarrellen, se on hänen mukaansa sovittelussa tavallisesti otettu vastaan hymy huulilla.

Kaksi viimeksi mainittua esimerkkiä valaisevat hyvin, että sovittelumenettelyn luovuus on oma asiansa eikä välttämättä tarkoita, että itse lopputulos, eli sovinto olisi luova. Eräs vastauksen antaja painottikin nimenomaisesti, että luovat ratkaisut eivät välttämättä näkyneet sovintosopimuksessa, mutta olivat *välttämätön osa tietä sovintoon*. Hän mainitsi esimerkkeinä kunnioituksen osoittamisen toista osapuolta kohtaan kuten rakennusriidassa tietyn projektin osan kehuminen tai työntekijän jonkin onnistumisen esiin nostaminen. Vastauksen antaja mainitsi seuraavan esimerkin:

Yhteisomistusesineen (= kiinteistö tai asunto-osakkeet) purkamista koskevassa asiassa ei puhuttu oikeudenkäynnin kohteena olevasta osasta, vaan kiinteistöllä asuvan iäkkään sukulaisen huolehtimisesta ja siitä, miten menetellään, kun tämä ei enää voi asua kiinteistöllä. Sovintosopimuksessa tästä vastauksen antajan mukaan tuskin oli mainintaa.

Vastauksissa tuotiin siten monipuolisesti esiin sekä sovittelijaan, osapuoliin että ulkoisiin, fyysisiin tekijöihin liittyviä seikkoja. Kukaan vastauksen antajista ei maininnut konfliktin vaihetta, joka mm. Glaslin tutkimuksessa mainitaan merkittävänä seikkana.

Sinänsä tämän mainitsematta jättäminen on osin ymmärrettävää, koska suuri osa vastauksen antajista oli tuomioistuinsovittelijoita. Tuomioistuinviraston tilastotiedon mukaan suorien sovitteluhakemusten osuus tuomioistuinsovittelun riita-asioista oli vuonna 2021 8,3 prosenttia, vuonna 2022 9,9 prosenttia ja vuonna 2023 noin 10,8 prosenttia. Loput ovat siirtyneet sovittelumenettelyyn oikeudenkäyntimenettelystä. Tuolloin konflikti on jo varsin pitkällä, kun otetaan huomioon tutkimus konfliktien eskalaatiosta (Rauma-Sehm 2022).

Suomessa myös hyvinvointialueiden lastenvalvojat voivat vahvistaa vanhempien sopimuksia siten, että ne ovat täytäntöönpanokelpoisia (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361). Tältä osin yksi vastauksen antaja mainitsi luovuutta vähentävänä seikkana, ettei sähköisessä järjestelmässä ole nimenomaista kohtaa kirjoittaa ei täytäntöön pantavissa olevista seikoista. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 8 §:n 1 momentin mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitos vahvistaa sopimuksessa käytettävien lomakkeiden kaavan.

4. Diskussio

Kirjallisuushausta ilmeni, että luovuutta sovittelussa on tutkittu tieteellisessä tutkimuksessa niukasti. Luovuutta on tutkittu laajemmin osapuolten välisissä neuvotteluissa, työyhteisöissä, liike-elämässä ja taiteessa. On selvää, että sovittelussa on enemmän potentiaalia luovuuteen kuin vain osapuolten välisissä neuvotteluissa, sillä sovittelija voi neutraalina ja ulkopuolisena tahona tietoisesti käyttää erilaisia tekniikoita ja luoda luovuutta edistävät puitteet. Aiheeseen liittyvä tutkimus alkaa vähitellen lisääntyä, on mm. tutkittu luovuutta rikosoikeudellisissa ratkaisuisa (Heumann, Morgan, Krumbholz, Militaru, Cassak 2023).

Suoritetun kyselytutkimuksen puutteita on, että se perustuu vastauksen antajien aktiivisuuteen. Tutkimuksen perusteella ei siten voida tehdä johtopäätöksiä luovien sovintojen esiintyvyydestä. On mahdollista, että kyselyyn ovat olleet taipuvaisia vastaamaan sovittelijat, jotka ovat aiheesta kiinnostuneita. Tulokset perustuvat lisäksi sovittelijoiden subjektiivisiin muistikuviiin, taustalla olevia vahvistettuja sovintoja ei tarkistettu. Ei siten myöskään ole poissuljettua, etteivät vastauksen antajien kaikki mainitsemat sovinnot ole syntyneet sovittelussa.

Kyselystä ilmeni, että sovitteluissa on syntynyt lopputuloksia, joista molemmat tai kaikki osapuolet ovat hyötynneet, ja jotka eivät olisi olleet mahdollisia oikeudenkäyntimenettelyssä. Liitteenä olevista esimerkeistä ilmenee, että luovia sovintoja on syntynyt myös sopimusoikeudellisissa asioissa, joka Adrianin ja Myklandin (2014) tutkimuksen mukaan oli harvinaista. Tämä vahvistaa käsitystä aiheen jatkotutkimuksen mielekkyydestä. Koska vastauksen antajien henkilöllisyys on tiedossa, voisi heille jatkotutkimuksessa esittää lisäkysymyksiä. Myös esimerkiksi osapuolten kokemukset luovuudesta ja asiakastyytyväisyys voisivat olla jatkotutkimuksen kohteena, kuten myös lisääntyneen etäsovittelun tuomat mahdollisuudet ja haasteet.

Yleensä sovittelijoina toimivat juristit, joiden koulutukseen ei perinteisesti kuulu psykologinen osaaminen. Suomessa tuomioistuinsovittelijoina riita-asioissa voivat toimia neljän päivän perussovittelukoulutuksen saaneet tuomarit, huoltoriitoja sovittelleville peruskoulutus käsittää 7-8 päivää. Huoltoriitojen tuomioistuinsovittelussa tuomarisovittelijoilla on sinänsä apunaan parisovittelijat eli asiantuntija-avustajat, jotka yleensä ovat psykologeja tai sosiaalityöntekijöitä. Haasteena on, että tuomarit ovat perinteisessä tehtävässään tottuneet lähinnä määräämään, mitä kussakin tapauksessa on katsottava oikeaksi ratkaisuksi. Oikeustieteessä tunteiden on perinteisesti jopa katsottu

häiritsevän rationaalista, faktoihin ja näyttöön perustuvaa oikeudellista ratkaisutoimintaa (Kilpeläinen, Rantanen 2016).

Luovuutta lisäävissä menetelmissä on siten potentiaalia sovittelun kehittämistä ajatellen. Tieteelliseen tutkimukseen perustuvaa tietoisuutta luovista sovintoista ja menettelyistä onkin syytä lisätä sovittelijoiden keskuudessa. Keinot, joilla voidaan saada sovittelun osapuoli tarkastamaan tilannetta toisesta näkökulmasta ovat mielenkiintoinen poikkitieteellisen jatkotutkimuksen kohde.

Suomessa luovuudella on potentiaalia niissä noin 30 prosentissa asioista, joita käsitellään tuomioistuinsovittelussa, mutta ei sovita. Lisätutkimuksella voitaisiin parantaa sovittelun laatua, ja seurannaisvaikutuksena myös kasvattaa sovittelun yleisyyttä.

Lähteet

- Adrian, L., Mykland, S. (2014). Creativity in Court-Connected Mediation: Myth or Reality? *Negotiation Journal*, October 2014, 421-438.
- Adrian, L., Mykland, S. (2018). Unwrapping Court-Connected Mediation Agreements. Teoksessa *Nordic Mediation Research* (Nylund, A., Ervasti, K., Adrian, L. toim.), Springer Open.
- Carnevale, P.J. (2006). Creativity in the outcomes of conflict. Teoksessa *The handbook of conflict resolution* (Deutsch, M., Coleman, P.T., Marcus, E.C. toim.), Jossey-Bass.
- Edmondson, A. (1999). Psychological Safety and Learning Behavior in Work Teams. *Administrative Science Quarterly*, Vol. 44, No. 2 (June, 1999), 350-383.
- Ervasti, K. (2014). Court-connected mediation in Finland: experiences and visions. Teoksessa *The future of civil litigation* (Ervo, L., Nylund, A. toim.), 121-135, Springer, Cham.
- Glasl, F. (1982). The process of conflict escalation and roles of third parties. Teoksessa *Conflict management and industrial relations* (Bomers, G. B. J. ja Peterson, R. B. toim.), 119-140, Kluwer Nijhoff Publishing.
- Haavisto, V. (2022). Perheasioiden sovittelu. Teoksessa *Sovittelu ja sen sovellukset* (Ervasti, K. ja Attias, M. toim.), Edita, 93-108.
- Heikinheimo, A. (2023). *Rahariitojen sovittelu*. Alma Talent.
- Heumann, M., Morgan, K. J., Krumbholz, K., Militaru, A., Cassak, L. (2023). Strange, Unusual, and Creative Sentences: Analyzing “Outside the Box” Criminal Sentencing, *Victims & Offenders*, 18:8, 1446-1473, DOI: 10.1080/15564886.2023.2249877

Kilpeläinen, T., Rantanen, J. (2016). Lakimies, tunteet ja sovittelu. *Defensor Legis*, 3/2016, 446-457.

Linnanmäki, K. (2019). *Lapsen etu huoltoriidan tuomioistuinsovittelussa*. Alma Talent.

Lybeck, K. (2012). Työtä taiteella – expressiivisten taiteiden menetelmät työnohjauksessa. Teoksessa *Luovuutta työhön. Taidelähtöiset menetelmät työhyvinvoinnin ja työnohjauksen välineinä* (Laine, P. toim.). UNIpress, 91-104.

Rauma-Sehm, C. (2022). Riita-asioiden tuomioistuinsovittelu. Teoksessa *Sovittelu ja sen sovellukset* (Ervasti, K. ja Attias, M. toim.), Edita, 59-75.

Siegel, D. J. (2010). *Mindsight: The New Science of Personal Transformation*. Bantam.

LIITE

Kyselyn esimerkkejä riita-asioiden sovitteluista (tuomioistuinsovittelu ja yksityiset sovittelijat):

- Osana sovintoa osapuoli sai jonkin aikaa käyttää toisen osapuolen hallinnassa olevaa auton pysäköintipaikkaa
- Osana sovintoa ravintola sitoutui tarjoamaan vuoden ajan jokaisena päivänä remonttifirman omistajalle ilmaisen lounaan
- Avoparin yhteisomaisuuden purkamista koskevassa asiassa sovittu, että osapuoli suorittaa määrän ex-avopuolison tyttäreille, johon halusi ylläpitää hyvät välit
- Kunnianloukkausta koskevassa asiassa televisiokanava tarjosi julkisuuden henkilölle perheineen mm. illallisen hyvässä ravintolassa korvaukseksi aiheuttamastaan mielipahasta
- Sovittiin osana sovintoa yhdistyksen Facebook -sivun julkaisun sanamuodosta, jolla palautettiin kantajien kunniallinen maine
- Osapuoli tai osapuolet luovuttivat varoja hyväntekeväisyyteen, josta myönteistä julkisuutta (1 kotimainen ja 2 kansainvälistä esimerkkitapausta)
- Yhteisesti laadittu tiedote, joka kohdistettu asian kannalta relevantille viiteryhmälle
- Avustaja tuli oman päämiehensä palkkiossa vastaan (ei tullut toisen osapuolen tietoon)
- Sitoumus laatia yrityksen henkilökunnalle periaatteet asiakkaan kohtaamisesta kunnioittavasti ja kouluttaa henkilökuntaa periaatteiden noudattamisessa (taustalla loukatuksi tulemisen kokemus, asiakkaan kokemus syrjinnästä/ rasismista)
- Erilliskeskusteluissa osapuoli tajusi, ettei hän itsekään suotuisi vaatimuksiinsa, jos ne kohdistuisivat häneen
- Kolmas, eli ulkopuolinen osapuoli ilmoitti, ettei se tule esittämään vaatimuksia riidan varsinaisten osapuolten sovinnon seurauksena
- Kiinteistökaupan hinnan alentamista koskevassa asiassa myyjällä oli maksukykyyn liittyviä vaikeuksia. Kauppahinnan maksuun energiakriisin aikana käytettiin osin polttopuita
- Sähköasennusyhtiö, jolla oli maksuvaikeuksia, teki asennustöitä saatavien suorituksiksi
- Työoikeudellisessa riidassa sovittu, etteivät osapuolet huononna toistensa mainetta
- Hyvän keskustelun, anteeksipyyntön ja irtisanotun alkoholiongelman hoitamisen jälkeen työnantaja palkkasi irtisanotun henkilön
- Irtisanotun työntekijän palaaminen työnantajan palvelukseen (2 lisämainintaa)
- Työtodistuksen kirjoittaminen/ muuttaminen
- Sopivan, puolueettoman, ammattitaitoisen ja osapuolten luottamusta nauttivan kuntotarkastajan löytymisen myötä remontin tekijä suostui korjaamaan väitetyjä virheitä työsuorituksessaan. Kuntotarkastaja määritteli, milloin korjaukset oli riittävän hyvin tehty
- Remonttityön velkomuskanteessa tilaajat kertoivat sovittelussa suunnittelemaansa vastakanteesta, eniten huolta heissä kuitenkin herätti umpeutunut takuu-aika ja eräs uusi mahdollinen virhe. Sovinnossa kaikki tyytyivät siihen, että takuu-aikaa pidennettiin, muista vaatimuksista luovuttiin
- Tilaaja oli tyytymätön maa-aineksen laatuun, myyjä velkoi saataviaan. Ilmeni ohimennen, että myyjä tarvitsi uutta maa-aluetta suuria maa-ainesmääriä varten, ja

tilaajalla oli suuri maa-alue tyhjillään. Osana sovintoa osapuolet työstävät vuokra-asiaa

- Osana sovintoa urakoitsija toimitti tilaajalle mikrosementtiä, jota urakoitsija ei enää käyttäisi, tilaaja sen sijaan oli aikeissa rakentaa omakotitalon
- Kiinteistönkaupan purussa myyjällä ei ollut varaa takaisinostoon. Jos määrä olisi ulosmitattu, olisi hänen yrityksensä ajautunut konkurssiin; Sovittiin maksuaikataulusta, jolla yritys säilyi ja ostaja sai enemmän rahaa
- Suuri nimellinen summa ja maksuaikataulu; paloiteltiin maksettavaksi kuukausierinä kymmenen vuoden aikana
- Vuokranantajan ja vuokralaisen erimielisyys, jossa vuokralainen ei suostunut vuokran korotukseen. Sovittu, että ensin 6 kk:n ajan vanha vuokrataso ja 8,5 vuoden ajan korotettu vuokra, vuokralainen pyrkii myymään yritystoimintansa 6 kk:n ajan; jos myynti sovittua vähimmäishintaa korkeampi, erotus jaetaan tasan osapuolten kesken (3 viikon kuluttua kohde myytiin hintaan, joka 25 %:lla ylitti vähimmäishinnan)
- Hotellialan kehittäjän ja hotellitoimijan erimielisyys; kehittäjätaho perui poliittisista syistä yhteisen projektin, toimijataho vaati korvausta sopimuksen rikkomisesta. Sovittu, että toimijataho saa hallita kehittäjätahon useita muita hotelleja
- Hotellin omistajan ja hotellin vuokralaisen erimielisyys; Vuokralainen vaati 3. kerran vuokran alentamista. 1. vaatimukseen suostuttu kannattavuusongelman vuoksi, toiseen Covidin vuoksi. 3. kerralla sovittu, että kaksi kerrosta neljästä muutetaan ravintola- ja bankettikäytöstä hotellihuoneiksi, joka huomattavasti kannattavampaa. Vuokraa ei alennettu, vuokranantaja suostui tekemään tarpeelliset muutostyöt
- Vuokranantajalla oli tapana ilmoittamatta tarkastaa vuokrakohde, mikä ärsytti vuokralaisia. Sovinto; vuokranantaja osti ja asensi ovikellot, joita soittaisi ennen sisään tuloaan
- Ammattimuusikko suostui osana sovintoa esiintymään toisen osapuolen juhlassa
- Sovittelusta soitettiin kolmannelle taholle; saatiin tietoja, joilla vaikutusta sovintoon
- Naapuruusriidoissa tai rakennusriidoissa voidaan pohtia, onko jokin muu riita kytymässä, jolloin tuo riita voidaan ottaa osaksi sovintoa (vastaus yleisellä tasolla)
- Tulevat yhteiset liikejärjestelyt
- Sovinnon esteenä oli asiamiehen joustamaton asenne. Sovintoon päästiin vasta kun suorat neuvottelut ilman asiamiehiä tilaajan, pääurakoitsijan ja aliurakoitsijan kesken
- Sovinnon esteenä oli, ettei kumpikaan voinut hyväksyä toisen näkemystä riidanratkaisusta ja sovellettavasta laista. Ratkaisuksi löytyi, että suomalaisen osapuolen haastaessa riidat ratkaistaan välimiesmenettelyssä USA:ssa Suomen lain mukaan, ja amerikkalaisen osapuolen haastaessa välimiesmenettelyssä Suomessa erään USA:n osavaltion lain mukaan.
- Oy:n enemmistöosakas lunasti vähemmistöosakkaan osakkeet, vähemmistöosakas suuntasi toisen maan markkinoille, kolmas osapuoli osti vähemmistöosakkaan irtaimiston

Kyselyn esimerkkejä lapsia koskevista sovitteluista;

- Määräaikaiset koesopimukset
- Elatusapuasiassa sovittu myös tapaamisoikeudesta
- Lasta koskevassa sovittelussa vanhemmat sopivat myös osituksesta
- Omaisuudesta sopiminen, jotta ei estäisi hyvää kommunikaatiota lapsen asioista
- Sovittu perhekokouksista
- Vääriä käsityksiä ja tulkintoja päästiin oikomaan, kun uudisperheen kaikki vanhemmat osallistuivat kolmanteen sovittelutapaamiseen
- Vanhemmat sitoutuneet siihen, etteivät puhu pahasti toisistaan lapsen kuullen
- Sovittelija kolmantena osapuolena cc:nä vanhempien välisessä viestittelyssä, jotta kommunikaatio pysyy asiallisena
- Sovittu millä tavalla ja miten (esim. puhelimitse, sähköpostitse tai WhatsAppin kautta) kommunikoidaan
- Fläppitaulun avulla pystytty tarkistelemaan tilannetta ”asian ulkopuolelta”
- Etävanhempi totesi fläppitaulun avulla ajatelleensa asiaa vain omasta näkökulmastaan, ja vaihtoi kotia lähemmäs lasta
- Äiti päätyi fläppitaulun avulla (lähipiiri kuvailtu) siihen, ettei ollut lapsen edun mukaista muuttaa paikkakunnalta
- Voitu suostumuksin sopia myös täysikäisistä lapsista tai isovanhempien roolista, vaikka nämä eivät oikeudellisesti osapuolia
- Lapsen vaihtopaikasta kodista toiseen sovittu kartan avulla niin, että se oli kotien välillä kaikille sopivassa paikassa
- Sovittu, mitkä tavarat liikkuvat lapsen reppussa kodista toiseen
- Eteenpäin auttoi inhimillinen suhtautuminen vanhempaan, joka ei ollut jaksanut tavata lastaan eikä ensin edes tulla sovitteluun
- Kun vanhemmille kunnia kysymys kuka päättää, sovittiin, että toinen päättää arkitapaamisista ja toinen loma-aikojen tapaamisista
- Vanhempi osallistui lasten elatukseen toisen vanhemman luona elintarvikkeita sisältävällä kassilla, jonka hän pystyi ostamaan edullisesti
- Tapaamisiin liittyvien matkakulujen 20 euroa per lapsi uhatessa kaataa huoltoa ym. koskevan sovinnon, kunkin lapsen elatusapua alennettiin 10 eurolla. Vanhemmat säilyttivät kasvonsa periaatteellisessa asiassa, ja faktisesti molemmat vanhemmat näin osallistuivat matkakuluihin
- Ystävähäpariskunta toimi lasten vanhemman välisten tapaamisten tukena, kun oli perusteltu huoli vanhemman kyvystä huolehtia lapsista yksin
- Vanhemman sitoutuminen päihdeseurantaan
- Kaikenlaisista toimintatavoista sopiminen

Kyselyn esimerkkejä vakavien rikosten jälkikäsitteystä:

- Fasilitaattorit välittivät kysymyksiin vastauksia
- Osapuolet halusivat kirjoittaa toisilleen kirjeitä, kun eivät olleet valmiita kohtaamisen
- Uhri ei ollut valmis kohtaamaan tekijää kasvokkain, mutta halusi esittää tekijälle kysymyksiä; videoitiin uhri esittämässä kysymyksiä. Näytettiin tekijälle, joka vastasi videon välityksellä

Kyselyn esimerkkejä naapurussovittelusta:

- Henkilö ei pelkää ilmaista tai hyväksyy sen, että on toiminut väärin (vastaus yleisellä tasolla)
- Henkilö ei torju osapuolen puhetta, antaa rauhassa ilman välikommentteja ja arvostelua tai torjuntaa puhua (vastaus yleisellä tasolla)
- Tuli näkyväksi, että toisen tekeminen, reaktio, sanominen ei perustunut tulkintaan tapahtuneesta – väärinkäsityksen poistuminen ja yhteisymmärryksen lisääntyminen
- Syvät sosiaaliset tarpeet tulivat mukaan keskusteluun, molemmat osapuolet kykenivät esittämään ja ymmärtämään niitä